

Цифрова економіка: етимологія та інституційна структура

Назарова Галина Валентинівна,

доктор економічних наук, професор кафедри соціальної економіки
ХНЕУ ім. С. Кузнеця (м. Харків, Україна), e-mail: gnazarova.ua@gmail.com;

Руденко Вікторія Олександрівна,

аспірант кафедри соціальної економіки ХНЕУ ім. С. Кузнеця (м. Харків, Україна),
e-mail: viktoriya.rudenko@hneu.net

Формування поняття «цифрова економіка» починається з американського вченого Ніколаса Негропonte, який у 1995 р. використав метафору про перехід від обробки атомів, з яких формується матерія фізичних речовин, до обробки бітів, що становлять матерію програмних кодів. Ніколас Негропonte стверджував, що матеріальні ресурси мають свої недоліки: фізична вага продукції, потреба в ресурсах для виробництва, використання площ для зберігання, логістичні витрати. Перевагами ж цифрової економіки можуть стати: відсутність фізичної ваги продукції, нижчі витрати ресурсів на виробництво цифрових товарів, менша площа, яку займає продук

ція, миттєве глобальне переміщення товарів через Інтернет [1]. Термін «цифрова економіка» озвучив і канадський економіст Дон Тапскотт ще в 1994 р. у книзі «The Digital Economy: Promise and Peril in Age of Networked Intelligence». Дон Тапскотт відзначає цифрову форму представлення об'єктів, вплив інформаційних технологій на бізнес, систему державного управління та дає цифровій економіці визначення – це економіка, що базується на використанні інформаційно-комунікаційних технологій [2]. Дон Тапскотт визначав, що нові технології є способом створення та продажу різних продуктів та послуг, формування нової структури підприємства, що перетворюється на широкомасштабний цифровий реінжиніринг підприємства.

Секція 3. Інновації: макро- мезо- та мікровимір

У 1999 р. Ніл Лейн у статті «Розвиток цифрової економіки в XXI столітті» дав таке визначення: «Цифрова економіка – це конвергенція комп’ютерних та комунікаційних технологій у мережі Інтернет і потік інформації та технологій, що стимулюють розвиток електронної торгівлі та масштабні зміни в організаційній структурі» [3]. Своєю чергою, Томас Мезенбург виділив три компоненти цифрової економіки, які можна статистично оцінити та виміряти: підтримуюча інфраструктура, електронний бізнес, електронна торгівля [4].

Таблиця 1

Порівняльний аналіз визначень цифрової економіки міжнародними організаціями

Автор	Визначення
OECD [5]	Цифрова економіка – це поєднання технологій загального застосування та низки видів економічної та суспільної діяльності, що здійснюються користувачами інтернету за допомогою відповідних технологій. Цифрова економіка, таким чином, включає фізичну інфраструктуру, яку залучають цифрові технології (мережі, маршрутизатори), пристрої доступу (комп’ютери, смартфони), інформаційні системи (Google, Salesforce)
Британське комп’ютерне співтовариство, [6]	Цифрова економіка – це економіка, що базується на цифрових технологіях, проте більшою мірою розуміється під цим здійснення ділових операцій на ринках, що базуються в Інтернеті та світовій мережі
TechTarget, [7]	Цифрова економіка – це всевітня мережа видів економічної діяльності, які стали доступними завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям (ІКТ). Інакше кажучи, цифрову економіку можна визначити як економіку, що базується на цифрових технологіях
Oxford Dictionary, [8]	Цифрова економіка – це економіка, яка функціонує переважно за рахунок використання цифрових технологій, зокрема безготівкових операцій через Інтернет
Інститут глобального розвитку (Манчестер)	Цифрова економіка – це частина загального обсягу виробництва, яка цілком або в основному вироблена на базі цифрових технологій фірмами, бізнес-модель яких ґрунтується на цифрових продуктах чи послугах

Порівняльний аналіз визначень цифрової економіки (табл. 1) дозволяє класифікувати погляди на це поняття на основі таких ознак: тип економіки, що характеризується впровадженням цифрових технологій збору, зберігання, обробки, перетворення та передачі у всіх сферах діяльності; сукупність видів економічної діяльності як галузі національної економіки з виробництва та торгівлі цифровими товарами та послугами у віртуальному середовищі; складне поєднання різних елементів (технічних, інфраструктурних, організаційних, програмних, нормативних, законодавчих), що є доповненням до реальної економіки, орієнтованим на сталий економічний розвиток.

В останні роки концепція електронної економіки стала виходити за межі комерційних аспектів. Сьогодні цей вид економічних відносин включає також використання віртуальних процесів у рамках діяльності великих компаній і корпорацій, соціальних сфер життєдіяльності населення країн, а також впровадження даних процесів у внутрішню роботу урядових організацій, структур і відомств.

Для виявлення основних принципів функціонування цифрової економіки як соціально-економічного явища необхідно визначити її інституційну структуру (табл. 2), оскільки вивчення взаємодії та співвідпорядкованості складових частин цифрової економіки дозволяє дати цілісну картину її розвитку.

Підсумовуючи дослідження сутності, змістовної сторони та особливостей прояву цифрової економіки, слід зазначити, що цифрова економіка – це не самостійна галузь економіки і не окрема послуга.

У вузькому значенні цифрова економіка – це індустрія цифрових товарів та послуг, цифровізація фізичних активів, проте в широкому значенні цифрова економіка є координуючою інноваційної надбудовою реальної економіки, яка може існувати відокремлено від матеріального виробництва.

Інституційна структура цифрової економіки

Інституційна структура цифрової економіки	Інституційні суб'єкти	державна
		громадянська
		науково-дослідні та проектно-конструкторські організації
		бізнес-інкубатори, технологічні парки, венчурні фонди
		вищі навчальні заклади
		підприємства різних галузей економіки
	Інституційні об'єкти	соціальні, правові, економічні відносини та норми, що регулюють діяльність інституційних суб'єктів
		цифрові технології, товари та послуги
	Інституційний механізм (інститути розвитку цифрової економіки)	політичні інститути (інститути влади)
		економічні інститути
		наукові інститути
		суспільні (соціальні) інститути

Отже, можна дати таке визначення: цифрова економіка – це система соціальних, культурних, економічних та технологічних відносин між державою, бізнесом та громадянами, що функціонує у глобальному інформаційному просторі, за допомогою широкого використання мережевих технологій, що генерує цифрові види та форми виробництва та просування до споживача продукції та послуг, що призводять до безперервних інноваційних змін методів управління та технологій з метою підвищення ефективності соціально-економічних процесів. Розвиток цифрової економіки спричинив цифрову трансформацію всіх аспектів людської діяльності.

Під цифровою трансформацією розуміються якісні, революційні зміни, які полягають у цифрових перетвореннях окремих процесів, а й у принциповому зміні структури економіки, у перенесенні центрів створення доданої вартості у сферу цифрових ресурсів і наскрізних цифрових процесів. Швидкість та успішність цих масштабних змін

